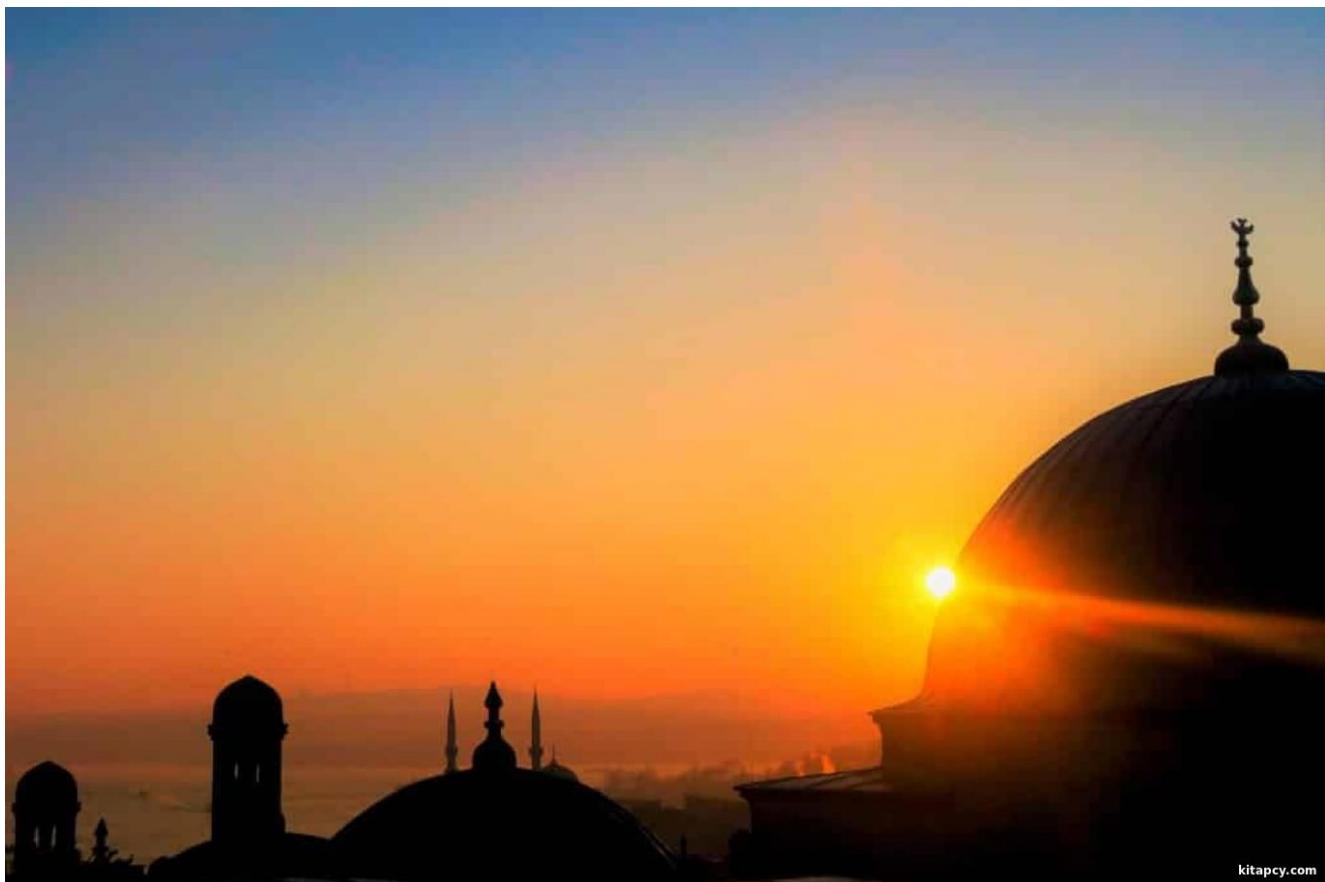

Yslam dünýäsi alaçsyzmy?

Category: Kitapcy, Medisina, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Yslam dünýäsi alaçsyzmy? YSLAM DÜNÝÄSI ALAÇSYZMY?

Yslam dünýäsi we musulmanlar haçanda Günbataryň garşysynda ýeñlişi, ejizligi we alaçsyzlygy başdan geçirseler, muña üç dürlü garşylyk görkezýärler.

Birinji garşylyklary, «atarys, asarys, keseris, hetdini tanadarys!» diýen ýaly hiç zada ýaramaýan bagryyp-çygymalar. Ikinji garşylyk, «Günbatar bizi yüz ýyllarça ezip gelendigi üçin şu ýagdaýa geldik, şolar bizi şu güne düşürdi, ýogsam bolmasa...» diýip, öz nalajedeýinlikleriniň we ejizlikleriniň aýbyny başgalaryň üstüne atyp, azajygam bolsa psihologiki taýdan ynjalma.

Üçünjisi bolsa, «Biz osmanylaryň nesli, biz Selaheddin Eýýubynyň esgerleri, biz Fatih Sultan Mämmediň nebereleri» diýip taryhdan dalda gözlemek, müň ýyl ýada baş yüz ýyl öñki ýeñişler bilen öwünip, şu günü alaçsyzlyklaryna teselli gözlemek.

Iki ýüz ýyl bări synalyp gelinýänem bolsa, bularyň hiç biri-de wagtlaýyn ynjalyk tapmadan başga hiç zada ýaramady we ymykly çözgüt getirmedи.

Asyl edilmeli zat bolsa, peýdasyz paň-paňlamalardan, ata-babalarymyzyň taryha siňen ýeňişleri bilen öwünmekden el çekiliп, uzak wagtlaýyn durnukly ýollarýa ýuzlenmekdir.

Uzak wagtlaýyn durnukly ýollar nähili bolýar diýseňiz, akyl-paýhas, mantyk we ylym-bilim ýoluna dolanyp gelmek.

Hut müň ýyl oval Ibn Sinanyň, Birunynyň ýa-da Omar Haýýamyň edişi ýaly.

Şol Ibn Sinanyň müň ýyl öň ýazan 1100 sahypalyk «Medisinanyň kanuny» eseri XVII başlaryna çenli Günbataryň ýokary okuň jaylarynda okuň gollanmasy hökmünde okadylýardы.

Ibn Sinanyň ýa-da Omar Haýýamyň döwürlerinde we olardan öň yslam dünýäsiniň belli şäherleri Bagdat, Kair, Damask, Yspyhan, Merw, Balh, Hyrat, Nişapur, Buhara, Andalus dünýäniň saýlama ylym-bilim ojaklarydy.

Hemaýatynda ýüzlerce ýazyjy-şahyry we alymy saklaýan Mahmyt Gaznaly, Mälikşa ýaly soltanlar, hökümdarlar täze eserleri döredýän alymlary, ýazyjy-şahyrlary baýlyga çümdürýärdi.

Şeýle-de, jadygöý aýallaryň diriligine ýakylýan, garşıdaş pikirli adamlaryň gazygyň üstünde oturdylýan we haça çüýlenýän Ýewropasy jahylýet girdabynda ýüzýärkä, Gündogar Türküstandan Marokka çenli aralykda uzaýan uç-gyraksız yslam geografiýasynda adamlar saz bilen bejerilýärdi. Arap, pars, türkmen alymlary guran obserwatoriýalary bilen ýyldyzlaryň hereketine gözegçilik edip hasaplap, matematikada täze formulalary işläp düzýärdiler. Aristoteliň, Eflatunyň eserlerini täzeden teswirläp, matematikada, pelsepede, himiyada, algebrada täze çygyrlar açylýardы.

750-1500-nji ýyllarda yslam dünýäsi ylymdan sungata, dolandyryşdan goşun guramaçylygyna, arhitektura, edebiýatdan pelsepä çenli hemme ugurda Günbataryň öñündedi.

Indem şu günümize göz aýlaň: gündiziň ornuny gijä berşi ýaly, bu gezek yslam dünýäsi jahlyýet we fanatizm (yñdarmalyk) deňizinde ýüzse, Günbatar hemme ugurda jennet durmuşyny ýasaýar.

Musulmanyndan buddistine, hindisinden arabyna, afrikalysyndan Ýakyn Gündogarlysyna we Günorta Amerikalysyna hemme jynsdan we ynançdan, hemme ýerden adamlaryň hatda ölüm howpunyň abanmagyndanam gorkman ýaşamak üçin jan edýän ýerleri Günbatar

Ýewropa, Demirgazyk Amerika we olaryň şahalary bolan Awstraliá, Täze Zelandiá.

Gürrüñimiziň has düşnükli bolmagy üçin şu günümüzden we yslam dünýäsinden bir mysal bereliň: 2015-nji ýylyň 11-nji sentýabr günü Mekgede Käbäniň töwereginde uly kranlardan biri güýçli öwsen ýeliň zarbyna Mesjidi-Haramy zyýarat edip ýören hajylaryň üstünde düñderilende, 107 adam aradan çykdy, 238 adamam ýaralandı.

Saud ýolbaşçylaryň we hajylaryň muňa beren düşündirişleri yslam dünýäsiniň akyl tutulmasyny täsin ýagdaýda açyp görkezipdi. Saud ýolbaşçylary heläkçiliğiň sebäbinı ylahy ýazgyt diýip düşündirse, şonda kakasy ölen bir türk Allatagala mukaddes topraklarda kakasyna şeýle takdyry rowa görendigi üçin begenýändigini aýdypdy.

Ýogsam bolmasa, heläkçiliğiň sebäbi hemmeleriň düşünip biljek derejesinde aýdyňdy. Kranyň işledilişine jogapkär nemes inženerleri ýonekeýje barlag geçirip, saud ýolbaşçylaryň hajylara has giň ýer açmak üçin kranyň aşagyndaky beton bloklaryň birnäçesini süýşürendigi sebäpli kranyň kiçiräk şemalyň badyna düñderilendigini anyklapdylar.

Şeýle-de, 2002-nji ýylda Saud Arabystanynda talyp gyzlaryň ýatakhanasynda çykan ýangyny söndürmek islän erkek ýangyn söndürijä içeri girmäge nämährem diýip rugsat berilmändigi zerarly 15 talyp gyz diriligine ýanyp ölüpdi. Kim ynanmasa, googl-a girsin-de göräýsin.

Yslam ýurtlarynyň islendiginden jahlyýet kükäp duran şular ýaly yüzlerce mysaly bermek mümkün.

Eýsem, yslam dünýäsi soňky 200 ýyl bäri şular ýaly masgaraçylykly jahlyýet deňizini boýlap ýörkä, genoside uçramasynyň we kiçijik Ysraýyldan taýak iýmesiniň nämesine geň galjak?

Dünýä şular ýaly özgerensoň we Allatagala bize akyl-paýhas berensoň, muny ulanyp bilmeýän bolsak, günä kimde?

Yslam dünýäsiniň yza galmagynyň sebäpkäri ne günbatarly, ne-de aziýaly imperialistler, ne hem kese ýerleriň komplimasiýalary, hilegärçilikli oýunlary, ne-de başgalary.

Ýeke-täk sebäpkär bar, olam biziň özümüz. Bizi yza galandygymyz üçin basyp aldylar, häzirem basyp alýarlar we şu gunki masgaraçylykly ýagdaýy başdan geçirýärис.

Hernä, ýene-de biz muslimanlar bagtly. Indeýler, astekler, maýýalar ýa-da aborigenler ýaly kökümüz guradılmady we

ýerlerimiz doly elimizden alynmady.
Diňe o taýda-bu taýda az-owlak öldürilýärис we taýak iýýärис.
Emma aklymyza aýlanmasak, soňumyz indeýlerden gowy bolmaz.
Munuň başy eýýäm başladam.
«Hany, nirede?» diýip soraýan bolsaňyz, Kaşgardan, Urumçydan
eşdilýän dady-perýatlara gulak germegiňizi maslahat berýärin.
Şu gün nobat uýgurlarda we palestinalylarda bolsa, ertir
bizde. Meňki aýtmak.
Esedulla OGUZ,
Türkiýeli türkmen žurnalisti.

23.12.2021 ý. Publisistika